
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Pinyol Lozano, Aina; Cruz Gómez, Irene , dir. La influència dels vincles socials en la reincidència penitenciària. 2022. 41 pag. (805 Grau en Criminologia)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/264751>

under the terms of the license

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

**LA INFLUÈNCIA DELS VINCLES SOCIALS
EN LA REINCIDÈNCIA PENITENCIÀRIA**

**Aina Pinyol Lozano
(1491557)**

Treball de Fi de Grau

Grau en criminologia, Universitat Autònoma de Barcelona

Curs 2021 / 2022

Dirigit per Irene Cruz Gomez

Nº de paraules: 7.573

20 de maig del 2022

Agraïments:

A la família, amics i amigues pel suport durant la realització del treball;

A la meva tutora, Irene Cruz, per guiar aquest estudi i ajudar-me més extensament en l'anàlisi i el funcionament del programari utilitzat.

Resum:

Malgrat que la reincidència penitenciària és una pràctica que cada cop va més a la baixa (Capdevila, 2015), continua resultant un camp d'estudi rellevant, ja que permet millorar les polítiques criminals a partir de l'estudi dels factors que hi intervenen. Els vincles socials prenen un paper important, i sovint decisiu, en la reincidència penitenciària. El següent estudi, pren com a objectiu principal investigar la influència dels vincles socials en el fenomen de la reincidència penitenciària. S'estudien els diferents tipus de vincles socials per tal de determinar aquells que exerceixen més influència en la reincidència. Els vincles estudiats han estat: els laborals, els familiars i el grup d'iguals; entenent-los com a vincles principals de la vida en societat. S'analitzen dades secundàries de l'estudi de la taxa de reincidència del 2014, que inclou variables de RisCanvi: eina de valoració i avaluació del risc. Les dades han permès obtenir informació sobre 175 subjectes amb una avaluació de RisCanvi-Complet que van ser posades en llibertat l'any 2010. Per valorar la influència de les diferents variables, s'ha dut a terme una anàlisi quantitativa mitjançant l'ús de diferents models estadístics de regressió logística. Després d'aquest procediment es confirma parcialment que els vincles socials són un factor explicatiu de la reincidència, ja que algunes de les variables estudiades no resulten significatives. Finalment, s'identifiquen els vincles familiars com el tipus de vincle que explica més el fenomen, en relació amb els altres estudiats. Aquests resultats es relacionen amb el gran valor social que s'atorga la vida en comunitat, i en especial, la influència del rol familiar.

Paraules clau: vincles socials, reincidència, vincles laborals, vincles familiars, grup d'iguals

Abstract:

Although recidivism in prison is a downward phenomenon (Capdevila, 2015), it is still a relevant field of study, as it makes it possible to improve criminal policies based on the study of the factors involved. Social bonds play an important and often decisive role in prison recidivism. The main aim of this study is to investigate the influence of social bonds as a main concept on the phenomenon of recidivism occurrence in prison. We also study the different types of social bonds in order to determine those with a greater influence, for instance work-, family-, and peer group-related bonds. Secondary data from the 2014 recidivism rate study, which includes variables from RisCanvi: risk assessment and evaluation tool, are analyzed. The data provided information on 175 subjects with a RisCanvi-Compleat assessment who were released from prison in 2010. A quantitative analysis was carried out by using different statistical logistic regression models, which allowed us to assess the influence of the different variables and, subsequently, to draw the relevant conclusions about the relationship between social bonds and recidivism. After this procedure, social ties were partially confirmed as an explanatory factor of recidivism, since some of the variables studied are not significant. Finally, family ties are identified as the type of bond that most explains the phenomenon, in relation to the others studied. These results are related to the high social value placed on community life and, in particular, the influence of the family role.

Key words: social bonds, recidivism, employment ties, family ties, peer group.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	9
MARC TEÒRIC	10
SITUACIÓ DE LA REINCIDÈNCIA A CATALUNYA	12
RISCANVI.....	15
LES TEORIES CRIMINOLÒGIQUES DEL DESISTIMENT QUE EXPLIQUEN LA INFLUÈNCIA DELS VINCLES SOCIALS EN LA REINCIDÈNCIA	17
OBJECTIUS DE LA RECERCA	20
PREGUNTA DE RECERCA.....	20
CONCEPTUALITZACIÓ	20
OBJECTIUS I HIPÒTESIS	21
METODOLOGIA	22
BASE DE DADES	22
MODEL D'ANÀLISI I OPERATIVITZACIÓ	23
DISSENY DE L'ANÀLISI.....	26
RESULTATS	27
ANÀLISI DESCRIPTIVA.....	27
REGRESSIÓ LOGÍSTICA	31
DISCUSSIÓ I CONCLUSIÓ	33
LIMITACIONS	36
LÍNIES DE FUTUR.....	37
REFERÈNCIES	39

INTRODUCCIÓ

La següent investigació contempla una de les principals preocupacions de la criminologia, l'anomenada reincidència delictiva. Aquest concepte, de llarga trajectòria, revela una constant històrica de rebuig envers el fenomen. Plató i Aristòtil ja la contemplaven com agreujant de la pena; també en el Manava Dharma Sastra, escrit l'any 500 a.C, s'hi troben diferents graduacions de càstigs depenent del nombre de reincidències (Lleis de Manú, citat per Martínez, 1971). Malgrat tot, la manera de controlar-la va ser difícil de trobar, ja que freqüentava la pena de mort i existia una dificultat per identificar als previs condemnats (Martínez, 1971, p. 15).

A mesura que s'ha anat perfilant i acotant el fenomen, s'ha demostrat que depèn d'una infinitat de factors tan individuals, socials, ambientals... En aquest treball s'intenta explicar la reincidència en relació als Vincles Socials, que alhora, és un altre àmbit de gran interès criminològic. En aquest sentit, el projecte que es durà a terme pretén estudiar la influència d'aquests vincles en les possibilitats de reincidir dels usuaris prèviament condemnats. Tanmateix, també s'estudien els diferents tipus de vincle socials per descobrir quin és el tipus que més influeix en el fenomen. Per fer-ho es dissenya un procés que s'inicia amb una revisió empírica de diverses investigacions, que serveix de suport teòric per desenvolupar l'anàlisi de les dades extretes del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (en endavant, CEJFE), sobre la taxa de reincidència penitenciària del 2014, i poder extreure'n els pertinents resultats i posteriors conclusions.

L'interès per aquesta relació sorgeix de la importància dels actors socials en la nostra comunitat i d'un fenomen tan preocupant com és la reincidència. Inicialment, el sistema penitenciari s'entenia com l'aïllament de la societat amb l'únic objectiu de castigar i assenyalar. Afortunadament, en les darreres dècades, s'ha apreciat un lleuger canvi de direcció. Actualment, "les penes privades de llibertat i les mesures de seguretat estaran orientades cap a la reeducació i la reinserció social" (art. 25.5 CE), així, s'intenta acostar el sistema penitenciari a la societat convencional, entenent-lo com una part d'aquest. Per fer-ho, s'ha donat

certa importància a crear o enfortir vincles socials que els acostin a la comunitat per moltes vies diferents. Alguns exemples en són les mesures penals alternatives (que redueixen la institucionalització i l'estigma dels centres tancats), els permisos de sortida i les visites, els programes d'inserció laboral o escolarització en centres penitenciaris, la classificació en graus, la introducció de tecnologies als centres, l'aparició dels PIT (Plans Individualitzats de Tractament), creació de recursos com Unitats Dependents i Pisos Permisos vinculats als centres... Totes aquestes mesures fomenten una sana vinculació amb la societat i la possibilitat de recuperar o crear vincles socials que els ajudin a mantenir-se units a la comunitat per tal de poder refer les seves vides i no recaure en la delinqüència, donant una forta importància al sentiment d'afecte i pertinença (Hirschi, 1969).

MARC TEÒRIC

Inicialment, des d'una basant legal i criminològica, el concepte de reincidència s'entén com a intensificació de l'error (Ossa, 2012) o "recaiguda en el delictes per part d'un subjecte precedentment condemnat per un altre o altres delictes amb una sentència penal irrevocable" (Martinez, 1971 p. 15). Amb una mirada més crítica, la criminòloga i llicenciada en dret Maria Lourdes Soto Rodriguez (2018), l'entén com un "fracàs de l'objectiu resocialitzador" i de "l'efecte preventiu de la pena imposada"; en aquest sentit, l'autora veu inútil l'aplicació de la mateixa sanció ineficaç i proposa l'ús noves polítiques criminals més garantistes i minimalistes.

A causa de l'amplitud de la idea de reincidència, s'ha creat una organització de conceptes de mesura més específics i concrets. Així doncs, existeix la reincidència autoinformada, policial, judicial, penal, penitenciària i jurídica.

Tot i la idea general i unànime, el concepte legal de reincidència varia lleugerament en la regulació penal de cada país. El sistema català està regit pel Codi Penal espanyol que, segons l'article 22.8 del capítol IV del mateix, on tracta les circumstàncies que agreugen la responsabilitat del ciutadà, defineix la reincidència com a fenomen que es dona quan un individu torna a delinquir després que "el

culpable hagi estat condemnat executòriament per un delicte comprès en el mateix títol del Codi, sempre que sigui de la mateixa naturalesa." (CP) sense contemplar antecedents cancel·lats ni delictes lleus. Aquesta definició, doncs, es recull en el concepte de reincidència jurídica.

Amb una idea menys detallista, els autors de l'estudi sobre la Taxa de Reincidència del 2014 defineixen la reincidència general com a "comissió d'un nou delicte quan ja se n'ha comès prèviament un altre o uns altres" (Capdevila, 2015, p.15). Ara bé, aquesta idea és molt difícil de quantificar a causa de la gran xifra negra que existeix en aquest camp. És complicat saber el nombre real de delictes comesos perquè la majoria d'ells no són ni denunciats ni descoberts. En conseqüència, resulta impossible calcular i registrar el nombre de persones que tornen a cometre un delicte quan el primer, segurament, no ha estat ni tan sols detectat. Per superar aquest obstacle, la investigació proposa utilitzar el terme reincidència penitenciària. Aquest concepte més específic recull els perfils que viuen "un nou ingrés en un centre penitenciari i que prèviament ja han estat sotmeses (com a mínim una vegada) a una pena de presó". (Capdevila, 2015, p. 15)

L'estudi d'aquesta branca s'ha accentuat molt a escala internacional en els darrers anys; tant pel que fa als estudis oficials en forma de memòries o informes, com pel que fa a articles científics donant una visió més analítica del fenomen. Gràcies a la informació que s'extreu d'aquest volum d'estudis, els professionals poden encarar amb més exactitud les polítiques criminals, obtenir un feedback de les que ja s'estan aplicant o conèixer-ne els factors de risc i protectors, d'entre altres utilitats.

Pel que fa a la seva mesura i tenint en compte la seva complexitat, la reincidència ha de tenir en compte molts indicadors. Des d'una mirada global, la reincidència s'estudia de moltes formes diferents; tant pel que fa a la freqüència o existència d'estudis, com pel que fa als indicadors o mesures utilitzades en cada país. És per això que ens trobem amb una comparativa internacional distorsionada de la situació del fenomen. Tot i aquest desacord, però, en les darreres dècades s'ha apreciat un augment el nombre d'estudis i l'interès per aquesta temàtica, així com una tendència a generalitzar i unificant el mètode estadístic-analític i la mesura dels

conceptes i indicadors a emprar. D'entre aquests, les incorporacions més recents són: la gravetat (severity), la latència (time to failure) o el desistiment (desistance) (Capdevila, 2015).

SITUACIÓ DE LA REINCIDÈNCIA A CATALUNYA

A Catalunya, el CEJFE ha estat promovent l'estudi de la reincidència des de l'any 1987. La darrera edició es publicà l'any 2015. Aquesta serà l'obra que ens servirà de referència per la descripció, a continuació, de la reincidència penitenciària entre les persones excarcerades en base a la informació més recent.

Segons aquesta recerca coordinada per Manel Capdevila i publicada el 2015, ens situem amb una taxa de reincidència general del 30,2%. Altrament dit, 3 de cada 10 persones excarcerades l'any 2010 són reincidents. Aquesta taxa ha disminuït notablement des de l'últim estudi del 2008 on se situava en un 40,3%, després d'un lleuger augment respecte al primer i segon estudi que es mantienien en la línia del 37%. La tendència d'aquest fenomen varia amb la influència d'una multiplicitat de relacions i variables. A l'estudi, es detecten les següents tendències com a explicatives d'aquesta disminució de la reincidència:

- Canvis macro socials i de polítiques criminals:

Es mostra un **descens generalitzat de la criminalitat**, tant a Espanya com a nivell internacional. Aquesta dinàmica ve causada per dues raons: la millora d'un sistema preventiu de delictes menors de qualitat i a les reformes del Codi Penal en els casos de violència de gènere i seguretat viària, provocant l'entrada d'un nou perfil d'infractors que no mostra una gran tendència a reincidir.

- Canvis en les característiques dels interns respecte a l'estudi anterior:
 En primer lloc, destaca un augment de **l'edat dels infractors**: tant en l'edat del primer ingrés (31,7) com en la de sortida de la presó (37,3). La majoria dels estudis sobre la reincidència associen la joventut amb una major reincidència.
 Per altra banda, una infrarepresentació tant els delictes contra la propietat, el percentatge de persones multireincidents i el de persones internes per responsabilitat subsidiària; tres **variables associades a la reincidència**.
 Finalment, un augment força significatiu de **persones primeries**: aquelles que ingressen per primer cop a presó (d'un 39,6% a un 64,5%).

- Relacions amb els recursos infraestructurals, econòmics i humans:
 A nivell autonòmic, l'administració ha fet alguns avanços per reduir la xifra de reincidents: s'han obert tres equipaments penitenciaris nous amb nous projectes d'intervenció alternatius, s'han creat cinc unitats dependents externes per tractar la toxicomania d'una manera més concreta i eficient, es van destinar més recursos econòmics tant al sistema com a les persones que en formen part facilitant ajudes a les famílies i a entitats socials col·laboradores i es va augmentar el treball productiu a presó creant més ocupació entre els interns.

- Relacionades amb instruments d'intervenció:
 En aquest camp, s'augmenten els programes de **rehabilitació** per als interns, així com es comencen a aplicar el **protocol** d'excarceracions d'alt risc i el protocol de coordinació sobre víctimes, generant un impacte dissuasiu sobre els interns. També s'incorpora l'eina **RisCanvi**, tot generant un canvi notable en el model d'avaluació i valoració dels interns.

La investigació també defineix les condicions que condueixen a una probabilitat de reincidència més baixa (figura 1) : gaudir de permisos ordinaris i de sortida en llibertat condicional o tercer grau, no mostrar una trajectòria multireincident i haver comès delictes de drogues, contra la llibertat sexual, contra

les persones o en relació a la violència de gènere (en pena base). Respecte a la primera característica, cal tenir en compte que les persones que gaudeixin de beneficis penitenciaris seran les mateixes que generin menys problemàtiques i mostrin una bona actitud envers programes i tractaments. Aquests permisos i beneficis, alhora, influiran en la fortificació els vincles socials externs i contribuiran positivament en la connexió amb la societat.

Per contra, les condicions que condueixen a una probabilitat més alta son (figura 1): no haver gaudit de permisos ordinaris, cometre delictes contra la propietat o ingrés per una Responsabilitat Personal Subsidiària per impagament de multa. També hi tenen més tendència les persones d'origen Asiàtica o Europea, amb nivell d'estudis inferior o d'edat més jove. Finalment, com més curta és la condemna i més incidents succeeixin durant la pena base, més risc de reincidència té la persona.

Figura 1.

Taxes de reincidència més altes	Taxes més baixes
Més de 5 ingressos anteriors	Sortida en llibertat condicional
Delictes contra la propietat	Sortida en tercer grau
Provinents d'impagament de multa	Tenen permisos ordinaris
Estrangers d'Àsia o resta d'Europa	Primers ingressos
No tenen permisos ordinaris	Delictes de:
	<i>Drogues</i>
	<i>Contra la llibertat sexual</i>
	<i>Contra les persones</i>
	<i>Violència de gènere</i>

Font: Adaptat de "Taxa de reincidència 2014 (informe executiu)" (p.6), de l'Àrea d'Investigació i Formació Social i Criminològica, 2015.

Pel que fa al temps que es triga a reincidir, es calcula una mitjana de 336 dies (50 menys que en l'estudi anterior).

Parlant de tipologies en la reincidència, si no es dona una especialització repetint el delicte causant del primer ingrés, el delicte contra la propietat és el més escollit en la repetició delictiva. També s'observa "que en la repetició de conductes delictives posteriors a la pena base, s'incrementa el percentatge de delictes violents", com indica Capdevila en l'informe executiu de la investigació (2015, p.7), que inclou delictes contra les persones, contra la llibertat sexual i els robatoris amb violència o amb intimidació. Aquest augment és molt més significatiu en homes que en dones.

RISCANVI

Un dels elements que facilita la generalització dels resultats obtinguts en l'estudi de la reincidència és l'ús de protocols i guies d'avaluació del risc de reincidència en contextos penitenciaris. Aquests protocols han estat incorporats a escala internacional en molts països com ara Estats Units, Canadà, Noruega, Alemanya, Irlanda... A Catalunya també s'ha incorporat una eina que facilita aquesta valoració anomenada RisCanvi. El projecte neix el 2007 (es desenvolupa integralment el 2009) per voluntat de la Secretaria de Serveis Penitenciaris amb dos objectius principals. Per una banda, abordar la preocupació social envers la reincidència violenta; per l'altra, protocol·litzar i dotar d'eines útils als professionals de l'execució penal per millorar la precisió en l'àrea de gestió i avaluació del risc. (Departament de Justícia, 2010)

La Comissió Mena, qui participa també de la creació de l'eina, especifica que el projecte pretén ser "un procediment tècnic específic de valoració del grau de risc que sigui compartit per a totes les institucions competents – administració de justícia, serveis penitenciaris i cossos policials-" (Resolució JUS/2363/200, DOGC núm. 4937, de 24 de juliol de 2007) de manera continuada, tant en centres penitenciaris de règim tancat, com obert, com alliberats condicionals. A més, el projecte també destaca per ser pioner en l'estat Espanyol. Projecte que, actualment, s'ha integrat dins del Sistema d'Informació Penitenciari Català (en endavant SIPC) (mitjançant l'aplicació e-RisCanvi dins l'apartat de Rehabilitació) per facilitar-ne la utilització a les persones encarregades d'aplicar-la, els membres de l'equip multidisciplinari, qui recollirà tota la informació necessària procedent de l'expedient penal i penitenciari, entrevistes, observacions directes i altres informacions complementàries.

L'eina prediu l'aparició de 4 conductes criteri:

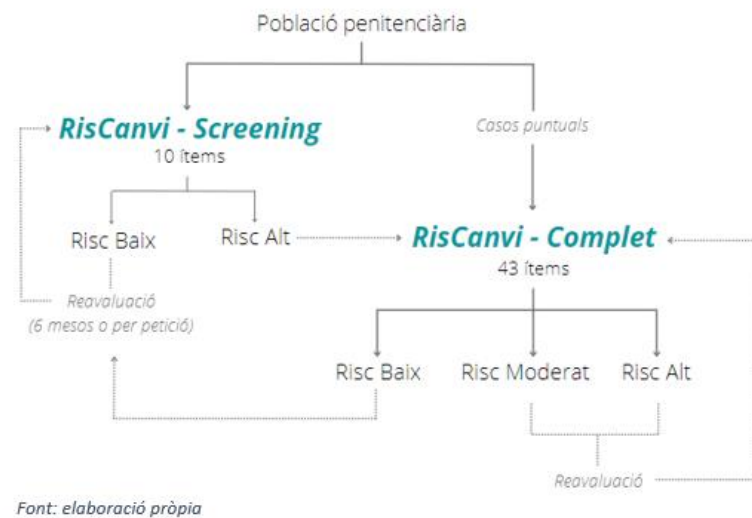
- Violència autodirigida: suïcidi consumat, intent de suïcidi o autolesions lleus i greus al Centre Penitenciari o durant el compliment de la condemna.

- Violència intrainstitucional: conductes violentes o agressions lleus i greus sobre interns o funcionaris dins de la institució penitenciària.
- Reincidència violenta: reingrés penitenciari per un delicte violent a la comunitat, que pot haver-lo comès després de complir la condemna, durant un permís de sortida o en qualsevol altra situació de l'intern abans d'obtenir la llibertat definitiva. Exclou les conductes violentes dins del centre penitenciari.
- Trencament de condemna: no retorn d'un permís (ordinari, de cap de setmana o extraordinari) o d'una sortida programada. Evasió o fugida del centre. Trencament de la confiança de les normes o regles de conducta.

Així doncs, el programa s'organitza amb dues escales o protocols, com s'observa en la Figura 2:

En primer lloc i com a norma general s'aplica el **RisCanvi – Screening** (RisCanvi-S), que s'utilitza per fer un cribratge en la predicció del risc dels criteris anteriors. Avaluarà un total de 10 ítems i els resultats del mateix s'estructura en dos nivells de risc, l'alt i el baix. En el cas de resultar baix, s'anirà repetint el procediment cada 6 mesos. En el cas de resultat alt, s'administrarà directament el protocol **RisCanvi – Complet** (RisCanvi-C). Aquest segon protocol RisCanvi-C, s'aplica en aquells casos derivats amb un nivell de RisCanvi-S Alt o en interns amb un delicte de base violent. Per valorar els criteris anteriors utilitzaran un total de 43 ítems que contemplan factors criminals, personals, biogràfics, socials i familiars, clínics i de personalitat. (Departament de Justícia, 2010). En aquest cas, la classificació del nivell de risc són alt, moderat i baix, i també es reavaluarà de manera continuada.

Figura 2
Funcionament del RisCanvi

Un cop determinat el nivell de risc de cada intern o interna, es pot iniciar la seva gestió, on es proposa un programa, intervenció o estratègia per tal d'aconseguir la seva rehabilitació.

Gràcies a la nova eina, l'estudi de Capdevila (2015) detecta alguns factors socials de risc sobrerrepresentats entre els reincidents: en destaquen els problemes d'ocupació i la manca de recursos econòmics, l'absència de plans de futur i pertinença a un grup social de risc, antecedents delictius en la família d'origen, manca de suport familiar i social, pertinença a bandes o tenir amics delinqüents.

LES TEORIES CRIMINOLÒGIQUES DEL DESISTIMENT QUE EXPLIQUEN LA INFLUÈNCIA DELS VINCLES SOCIALS EN LA REINCIDÈNCIA

En el context dels països sud-europeus, la família juga un rol important en el desenvolupament personal (Cid i Martí, 2015). La majoria d'estudis sobre aquesta idea demostren que els vincles familiars són un factor protector en la transició de la vida en llibertat de les persones excarcerades. L'estudi de Cid i Martí del 2015 però, apunta que aquests vincles poden provocar un doble efecte. Per tal d'actuar com a

factor protector, els vincles han de ser existents, positius i continus durant l'estada interna. Si contràriament l'entorn familiar és inexistent o mostra vinculació amb la delinqüència, pot actuar com a factor de risc. Aquest efecte pot venir explicat per la teoria de l'associació diferencial de Sutherland (1939), ja que si l'entorn familiar promou valors criminògens, les conductes posteriors, que sorgiran d'aquest aprenentatge, també ho seran.

De la mateixa manera, cal identificar el rol de l'expresidiari dins la família, que pot rebre una pressió econòmica i/o afectiva inabastable per la seva condició. L'exemple de la pressió econòmica és molt clar: partint d'una meta d'èxit que s'atribueix generalment als homes, afegir-hi la condició d'expresidiari redueix les oportunitats de tenir feines convencionals. Si traduïm aquest exemple a la teoria de l'anomia es troben subjectes masculins que hauran d'assolir les metes socials positives mitjançant mitjans il·lícits i eficaços, ja que els lícits són inexistent o incansables; per tant, seguiran el model d'adaptació anomenat innovació, que proposa l'autor. (Merton, 1938).

La influència dels vincles laborals i el treball creix exponencialment quan parlem de subjectes que es troben en l'edat adulta. La feina aportarà una estabilitat econòmica, factor que està directament relacionat amb el desistiment: ja no necessitaran mitjans il·lícits per aconseguir l'èxit (Merton, 1938). També és un espai que pot afavorir l'aparició de vincles forts i sans: neix la necessitat de comunicar-te amb les companyes. Seran persones que no escull i, segurament, amb un perfil divers i amb un rol de la vida convencional consolidat. Per tant, aquesta pot ser una eina per allunyar-se dels vincles criminògens i crear nous lligams socials convencionals que poden arribar a ser "ganxos pel canvi" (Giordano, Cernkovich i Rudolph, 2002). Aquest concepte, s'idea amb la teoria de la transformació cognitiva, que defensa la necessitat d'un canvi de mentalitat individual i inicial a favor del canvi (Maruna, 2001; Giordano et al., 2002; Lebel et al., 2008; Bottoms i Shapland, 2011, citat per Cid 2016). Per tant, els "ganxos" representen la idea de trobar noves circumstàncies (habitualment de caràcter social) que els ajudin a acabar de formar i mantenir el canvi d'identitat.

Si ens allunyem d'aquest ideal però, hi ha infinits factors que poden distorsionar l'efecte "ganxo" dels vincles laborals. Quina és la posició que ocupa el subjecte? Cobra un sou digne? Té bona relació amb els seus companys de feina? Quin tipus de feina realitza?

Les persones expresidiàries, topen amb portes tancades per la condició del seu passat. Els prejudicis socials sobre aquest col·lectiu sovint els impedeixen trobar una feina digna, guanyar-se el respecte dels companys o ascendir de posició. (Abreu, 2019) Aquesta situació ve explicada per la teoria de l'etiquetatge (Becker, 1991) que posa nom al rebuig social -sovint irreversible- que apareix quan es donen certes condicions o conductes inacceptables per tota la societat o per la majoria d'aquesta, com és l'estada a presó.

Reprement els vincles familiars, se'n troben de diferents tipus i amb incidència major o menor en el desistiment. A escala internacional no hi ha un consens clar sobre quin és l'ordre d'intensitat. Tot i això, Cid i Martí (2015) tot seguint de la teoria del control social informal en el curs de la vida (Sampson i Laub, 1993; Laub i Sampson, 2003, citat per Cid 2016), confirmen que els contactes amb progenitors i parella durant l'encarcerament tenen més influència en l'autopercepció desistent del pres, generant un compromís (parella) i un sentiment de compensació (progenitors) i, finalment, provocant uns canvis rutinaris que no inclouen un estil de vida delictiu. Aquesta incidència però, disminuirà si el subjecte té un entorn amical criminogen o si l'estada a presó és de llarga durada. El mencionat suport durant l'encarcerament, també actua de vincle amb la societat, creant així un sentiment de por envers la possible decepció social causada per les conductes criminògenes; seguint la teoria dels vincles socials (Hirschi, 1969).

Fent referència al discurs de Laub i Sampson (1993), la importància que es dona als diferents vincles socials varia molt depenent de l'edat i el moment de l'individu. Durant l'adolescència, el grup d'iguals guanya tota mena de protagonisme amb una influència molt explosiva. És una etapa molt delicada, on l'individu busca referents nous i pren decisions pròpies, lluny de la família. Aquest és un moment clau en l'inici de la delinqüència juvenil, i el risc s'accentua en joves amb carències afectives i familiars, problemàtiques de consum o amb una

personalitat dèbil i fàcilment manipulable. En aquests casos ens trobem amb un grup d'iguals que s'uneixen per delinquir, on habitualment hi ha una líder que actua de referent dominadora i amb una prèvia trajectòria delictiva (Comunitat Medi obert de justícia juvenil, 2008). Un cop superada l'adolescència, es pot donar el desistiment amb l'arribada de noves preocupacions i responsabilitats. Però també hi ha casos en què la delinqüència continua persistent.

Finalment, s'observa que en cada etapa del cicle vital dona més importància a uns vincles que altres, però sempre amb un factor comú: l'important dels vincles no és el tipus ni la quantitat, sinó la qualitat d'aquests.

OBJECTIUS DE LA RECERCA

PREGUNTA DE RECERCA

La pregunta que m'he plantejat en l'inici de la investigació ha estat la següent:

Quin tipus de vincle social influeix en major mesura en la reincidència penitenciària entre la població excarcerada de Catalunya l'any 2010 amb una valoració de RisCanvi-Complet?

CONCEPTUALITZACIÓ

En el present treball s'utilitzen dos conceptes principals: la reincidència penitenciària i els vincles socials.

La reincidència penitenciària, “es refereix a un nou ingrés en un centre penitenciari de persones que prèviament ja han estat sotmeses (com a mínim una vegada) a una pena de presó” (Capdevila, 2015, p. 15)

La idea de vincle social, recau en els llaços o les relacions afectives del subjecte amb altres persones. El concepte compren tres dimensions: els vincles laborals, els familiars i el grup d'iguals.

OBJECTIUS I HIPÒTESIS

Els objectius plantejats es basen en el marc teòric analitzat amb anterioritat, que parla sobre els diferents vincles socials i la recaiguda delictiva. La intenció, doncs, és entendre la influència d'aquests vincles en el desistiment. Així doncs, els objectius que es plantegen per aquesta recerca són els següents:

1. Explorar la influència dels vincles socials en la reincidència penitenciària.
 - a. Determinar la influència dels vincles familiars en la reincidència penitenciària.
 - b. Determinar la influència dels vincles laborals en la reincidència penitenciària.
 - c. Determinar la influència del grup d'iguals en la reincidència penitenciària.

Tanmateix, per donar resposta a la pregunta d'investigació, plantejo de manera anticipada les següents hipòtesis, les quals pretenc refutar o confirmar:

H1: l'existència de vincles socials negatius incrementen el risc de reincidència penitenciària

H1.1: l'existència de vincles familiars negatius incrementa el risc de reincidència penitenciària.

H1.2: l'existència de vincles laborals no convencionals incrementa el risc de reincidència penitenciària.

H1.3: l'existència d'un grup d'iguals no convencional incrementa el risc de reincidència penitenciària.

METODOLOGIA

La investigació que es duu a terme és de caràcter quantitatiu. A partir de les dades cercades i amb l'ajuda de l'eina RStudio (R Core Team, 2022), s'analitza quin és el tipus de vincle que redueix en major mesura el risc de reincidència penitenciària en la població excarcerada. La secció d'anàlisi comença amb un resum descriptiu de les variables utilitzades, per conèixer la naturalesa de les dades, i culmina amb un model de regressió logística, ja que la variable dependent és qualitativa i dicotòmica.

BASE DE DADES

Les dades seleccionades per dur a terme l'estudi són de procedència secundària i externa. Aquestes provenen del portal digital del CEJFE, (catàleg d'investigacions de recerca) i estan relacionades amb l'estudi sobre la Taxa de Reincidència Penitenciària del 2014. Les fonts de les dades són: el SIPC (com en els anteriors estudis) i la incorporació de la perspectiva RisCanvi, com a nova eina d'avaluació del risc. L'objecte d'estudi recau en la població penitenciària de Catalunya que va finalitzar el seu encarcerament durant l'any 2010, subjectes als quals se'ls ha aplicat un seguiment que finalitza el 31 de desembre del 2013. Es parteix d'una mostra de 3.414 subjectes estudiats i 118 variables personals, familiars, socials, penals i penitenciàries.

Per tal d'ajustar-se a l'estudi, s'han filtrat aquelles variables estrictament necessàries. Els criteris utilitzats per seleccionar-les han estat les següents:

Per una banda, conservar aquelles variables necessàries per mesurar els conceptes de l'estudi (vegeu Taula 1)

- Per mesurar els vincles socials: V4_SEXE, V6_NACIONALITAT, V13_FILLS, V17_@19.Problemesocupació, V18_@20.Mancarecursoseconòmics, V20_@22.Antecedentspfamília, V21_@23.Socialitzacióproblemàticafamília, V22_@24.Mancasuportfamiliarsocial, V23_@25.Pertinençabandes, V24_@26.Pertinençagrupsocialrisc, V25_@27.Roldelictiudestacat i V27_@29.Càrreguesfamiliarsactuals.
- Per mesurar la reincidència: V132_REINCIDENCIA.

Per altra banda, la variable V13_FILLS ha sigut recodificada per tal de ser transformada en dicotòmica, ja que en l'estudi no és influent el nombre exacte de fills, sinó l'existència d'aquests en qualsevol nombre.

També, s'han eliminat alguns casos per falta d'informació: s'han seleccionat aquells que tenen una avaluació del RisCanvi - Completa. En aquesta base, els indicadors escollits coincideixen amb alguns dels 43 ítems d'avaluació de l'eina RisCanvi – Complet, és per això que s'ha utilitzat la variable V3_TipusavaluacióRisC per filtrar els casos que mostren una manca important d'informació. Finalment, s'han descartat aquells casos que no recollien una informació completa.

Després de tractar les dades ha resultat una població total de 175 casos.

MODEL D'ANÀLISI I OPERATIVITZACIÓ

Com s'observa en la Taula 1, els dos conceptes a estudiar són els vincles socials i la reincidència.

El concepte **Vincles Socials** es compon de les següents dimensions:

La dimensió Estructural, els indicadors de la qual són:

- *Sexe*: sexe de la persona.
- *Nacionalitat*: agrupació a partir del país on té la nacionalitat.

La dimensió Vincles Familiars, els indicadors de la qual són:

- *Fills*: tenir fills.
- *Antecedents familiars*: tenir familiars de primer o segon grau que han dut a terme conductes antisocials o delictives.
- *Socialització familiar problemàtica*: relacions familiars caracteritzats per la indiferència, l'hostilitat o l'ús freqüent de càstigs.
- *Càrregues familiars*: Manca de xarxa social, de relacions satisfactòries i de suport o d'un contacte regular amb familiars i amics.

La dimensió Vincles Laborals, els indicadors de la qual són:

- *Problemes d'ocupació*: Atur crònic, inestabilitat laboral o molts treballs previs que duren poc temps. Dificultats d'inserció laboral. Es nega a buscar feina, és acomiadat freqüentment o l'abandona amb facilitat.
- *Manca de recursos econòmics*: tenir nivell econòmic insuficient l'últim any

La dimensió Grup d'Iguals, els indicadors de la qual són:

- *Manca de suport social*: Manca de xarxa social, de relacions satisfactòries i de suport o d'un contacte regular amb familiars i amics.
- *Pertinença a bandes*: És membre d'una banda organitzada relacionada amb activitats delictives o es vincula amb xarxes criminals.
- *Rol delictiu destacat*: En l'entorn immediat o cercle de familiars, amics, coneguts i veïns destaca pels seus delictes i és respectat en la subcultura delictiva.
- *Pertinença a grup social de risc*: Pertany a grups socials que poden estar en risc de cometre actes delictius.

Per altra banda, la **Reincidència Penitenciària** representa la variable dependent i és simple, ja que es pot definir amb un únic indicador. En aquest cas s'utilitza *la reincidència*, que s'entén com a "Reingrés a presó per delictes posterior a la sortida de la pena base" (Capdevila, 2015, p. 85)

Per tots els predictors, la categoria de referència és aquella que segons la literatura suposa el menor risc de reincidència.

Taula 1. Model d'operativització

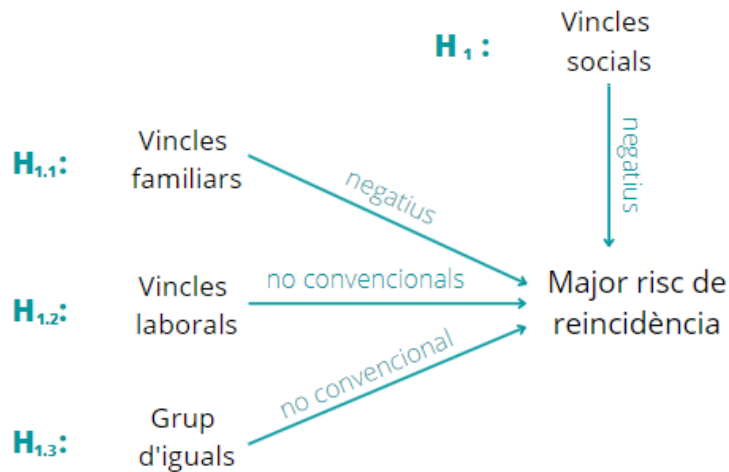
Concepte	Dimensió	Indicador	Variable	Valors	
Vincles Socials	Estructural	Sexe	dd.Sexe	<i>Dona, Home</i>	
		Nacionalitat	dd.Nacionalitat	<i>Espanyol, Estranger</i>	
	Vincles familiars	Fills	dd.Fills	<i>Si, No</i>	
		Antecedents familiars	dd.Antecedentspfamilia	<i>No, Si</i>	
		Socialització familiar problemàtica	dd.Socialitzacioproblematicafamilia	<i>No, Si</i>	
		Càrregues familiars actuals	dd.Carreguesfamiliarsactuals	<i>No, Si</i>	
		Vincles laboral	Problemes d'ocupació	dd.problemesocupacio	<i>No, Si</i>
			Manca de recursos econòmics	dd.Mancarecursoseconomicos	<i>No, Si</i>
	Grup d'iguals	Manca de suport social	dd.Mancasuportfamiliarsocial	<i>No, Si</i>	
		Pertinença a bandes	dd.Pertinencabandes	<i>No, Si</i>	
		Pertinença a grup social de risc	dd.Pertiencagrupsocialrisc	<i>No, Si</i>	
		Rol delictiu destacat	dd.Roldelictiudestecat	<i>No, Si</i>	
	Reincidència	Reincidència	dd.REINCIDENCIA	<i>No, Si</i>	

Font: elaboració pròpia

Després de tot aquest procés s'ha dissenyat el següent model d'anàlisi (vegeu Figura 3).

Figura 3.

Model d'anàlisi

Font: elaboració pròpia

DISSENY DE L'ANÀLISI

En primer lloc, s'inicia l'anàlisi descriptiva univariada per tal de descriure la distribució de les variables. S'utilitza la taula de freqüències (Paquet "descr", Aquino, 2021), per conèixer les proporcions, freqüències observades i freqüències absolutes de la variable. Aquest procediment es repeteix per totes les variables a fer servir.

Per altra banda, s'inicia l'anàlisi descriptiva bivariada, que descriu la relació entre dues variables. Per fer-ho, s'usa la taula de contingència (Paquet "sjPlot", Lüdecke, 2021), a la qual es demana la freqüència observada, proporció sobre els marginals de la variable independent, la freqüència esperada, els residus i els resultats del test de Chi2. En aquest cas, es creua cadascuna de les variables independents amb la reincidència, com a variable dependent. Per acabar, es demana un diagrama de rajoles (Paquet "graphics", R Core Team, 2022) per aquells casos on la relació és significativa.

Un cop conegudes i tractades les diferents variables, s'inicia la segona part del procés amb la regressió logística, una tècnica multivariant que ens permet estimar la relació entre una variable dependent qualitativa, i dicotòmica, amb un conjunt de variables independents (Paquet "stats", R Core Team, 2022). L'objectiu és determinar l'existència de relació, mesurar l'impacte dels diferents vincles socials en la reincidència penitenciària i predir la probabilitat que es generi una situació en funció de diferents valors (Ruczinski, Kooperberg i LeBlanc, 2003). Per fer-ho, es comparen 6 models: el model nul, un model per a cada dimensió (estructural, vincles familiars, laborals i grup d'iguals) i finalment un model conjunt. La finalitat és poder valorar els coeficients de les variables amb relació a la reincidència. Per tal de facilitar la interpretació s'utilitzarà una taula resum (Paquet "sjPlot", Lüdecke, 2021).

RESULTATS

ANÀLISI DESCRIPTIVA

Per tal de sintetitzar les anàlisis descriptives i a causa del volum de variables no significatives, s'adjunta una taula resum (Taula 2) de l'aplicació del test estadístic de Chi2 i V de Cramer (en els casos significatius) sobre les variables estudiades, ordenades de major a menor força en l'associació (segons V de Cramer):

Taula 2.*Taula resum de les anàlisi descriptives de les variables independents*

Variable	Chi²	GL	P-Valor	V de Cramer
<i>Antecedents familiars</i>	10,503	1	0,001	0,267
<i>Manca de suport social</i>	6,426	1	0,011	0,212
<i>Problemes d'ocupació</i>	5,742	1	0,023	0,181
<i>Pertinença a grup social de risc</i>	3,72	1	0,052	
<i>Socialització familiar problemàtica</i>	1,589	1	0,205	
<i>Manca de recursos econòmiques</i>	0,986	1	0,421	
<i>Fills</i>	0,231	1	0,635	
<i>Càrregues familiars actuals</i>	0,244	1	0,781	
<i>Nacionalitat</i>	0,127	1	0,804	
<i>Rol delictiu destacat</i>	No pot ser estudiada			
<i>Pertinença a bandes</i>	No pot ser estudiada			
<i>Sexe</i>	No pot ser estudiada			

Font: elaboració pròpia

En la variable **Sexe**, s'observen, en primer lloc, unes freqüències esperades inferiors a 5 en el cas de les dones, de les quals només tenim dues representants, per tant, la variable sexe no pot ser inclosa en aquest estudi. El mateix passa amb la variable **Rol delictiu destacat**, on les freqüències esperades per les persones amb aquest rol són nul·les, ja que només hi ha una persona detectada. Per altra banda, la

variable *Pertinença a bandes* també quedarà descartada quan es creua amb la variable dependent, perquè en el grup "Si" "Si", la freqüència esperada resulta inferior a 5 i a 3; per tant, no es compleixen les condicions d'aplicació de Chi2 la variable quedà exclosa de l'estudi.

En la variable *Antecedents familiars*, com s'analitza en la Taula 3, l'associació és significativa ($\chi^2 = 10.5$, GL = 1, p (Fisher) = 0.001). Si s'analitzen les freqüències, s'observa una major representació de persones sense antecedents familiars (147). D'aquestes, només una minoria del 10,2% hauria reincidit. Per altra banda, el 35,7% dels casos que presenten antecedents familiars (28) és reincident. Per valorar la intensitat de la relació, s'utilitza la V de Cramer, en aquest cas s'afirma una relació moderada entre les variables, ja que el valor és superior a 0,2 i inferior a 0,3 (0,267). Pel que fa als residus (Figura 4), s'analitzen uns valors fora de llindars situats entre 1,96 i -1,96: els que responen si-si i no-no es troben sobrerepresentats amb relació a allò que espera en condicions d'independència; en canvi, els que responen si-no i no-si estan infrarepresentats amb relació a allò que s'espera en condició d'independència.

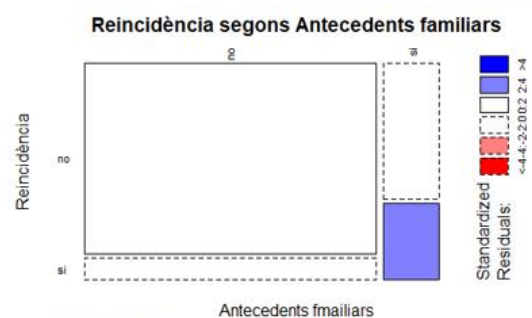
Taula 3.

TdC entre Reincidència i Antecedents familiars			
Reincidència	Antecedents Familiars		Total
	no	si	
no	132	18	150
	126	24	150
	89.8 %	64.3 %	85.7 %
si	15	10	25
	21	4	25
	10.2 %	35.7 %	14.3 %
Total	147	28	175
	147	28	175
	100 %	100 %	100 %

$$\chi^2=10.503 \cdot df=1 \cdot \phi=0.267 \cdot \text{Fisher's } p=0.001$$

Font: RStudio

Figura 4.

Analitzant els **Problemes d'ocupació** i observant la Taula 4, s'afirma una relació significativa ($\chi^2 = 6,426$, $GL = 1$, p (Fisher) = 0.023). Pel que fa les freqüències de la taula de contingències se'n destaquen les persones sense aquesta problemàtica (114), de les quals un 90,4% no ha reincidit. Oposadament, d'entre els 61 casos que sí que mostren problemes d'ocupació, sols el 23% ha reincidit. Per altra banda, es pot afirmar una relació d'intensitat dèbil entre variables, ja que la V de Cramer resulta ser inferior a 0,2 (0,181). Si es parla de residus (Figura 5), s'analitzen valors fora dels llindars: els grups si-si i no-no es troben sobrerrepresentats; en el cas dels grups no-si i si-no estan infrarepresentats.

Taula 4.

TdC entre Reincidència i Problemes d'ocupació

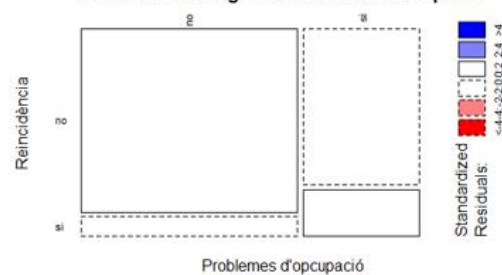
Reincidència	Problemes d'ocupació		Total
	no	si	
no	103 98 90.4 %	47 52 77 %	150 150 85.7 %
si	11 16 9.6 %	14 9 23 %	25 25 14.3 %
Total	114 114 100 %	61 61 100 %	175 175 100 %

$$\chi^2=4.707 \cdot df=1 \cdot \phi=0.181 \cdot \text{Fisher's } p=0.023$$

Font: RStudio

Figura 5.

Reincidència segons Problemes d'ocupació

Font: RStudio

La **Manca de suport social** també resulta ser una variable significativa ($\chi^2 = 5,742$, $GL = 1$, p (Fisher) = 0,023) (Taula 5). En aquesta variable, la majora de casos no mostren una manca de suport social (141), el 89,4% dels quals no mostren reincidència tampoc. En canvi, de les 34 que sí que mostren la manca, un 70,6% sí que ha reincidit. Per altra banda, amb un valor de 0,212 representant la V de Cramer, es confirma una intensitat de relació dèbil entre variables. Si parlem de residus (Figura 6), també es troben tots els valors fora de llindars: els grups si-si i no-no es troben sobrerrepresentats; en el cas dels dos grups restants estan infrarepresentats.

Taula 5.

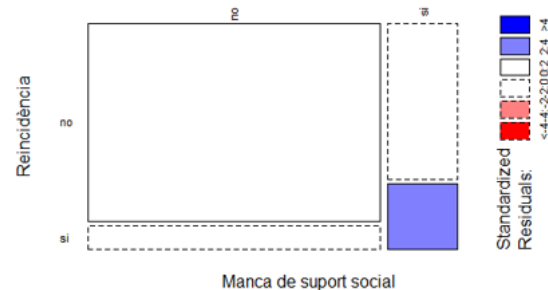
TdC entre Reincidència i Suport social			
Reincidència	Suport social		Total
	no	si	
no	126	24	150
	89.4 %	70.6 %	85.7 %
si	15	10	25
	10.6 %	29.4 %	14.3 %
Total	141	34	175
	100 %	100 %	100 %

$$\chi^2=6.426 \cdot df=1 \cdot \phi=0.212 \cdot \text{Fisher's } p=0.011$$

Font: RStudio

Figura 6.

Reincidència segons Manca de suport social

Font: RStudio

Finalment, les variables restants resulten ser no significatives perquè el p-valor és superior a 0,05. És per això que no es pot demostrar amb un mínim del 95% de confiança una relació explicativa entre les variables independents restants i la variable dependent Reincidència. (Taula 2)

REGRESSIÓ LOGÍSTICA

Un cop descrites les característiques bàsiques de les variables i la seva relació amb la reincidència, s'inicia la regressió logística (Taula 6). Per fer-ho, s'ha de tenir en compte la realitat de les diferents variables: en primer lloc, s'han d'excloure aquelles que no poden ser estudiades (sexe, pertinença a bandes i rol delictiu destacat), ja que tendeixen a ser constants i distorsionaran els resultats esperats; seguidament es creen els models amb les variables pertinents.

Es comença desenvolupant *el model nul*, on s'analitza la variable dependent (reincidència) amb relació a 1. En aquest cas, doncs, gràcies a la *Odds-Ratios* (en endavant, OR) tractem amb una mostra on les persones que no han reincidit superen lleugerament a les que sí que ho han fet.

En el cas del *model estructural*, format per la variable nacionalitat, es troba una relació no significativa. És a dir, no hi ha diferències entre les persones de

nacionalitat estrangera i les espanyoles. Per altra banda, aquest model explica només en un 0,1% el fenomen de la reincidència.

Seguint amb el *model familiar*, format per les variables: fills, antecedents familiars, socialització familiar problemàtica i càrregues familiars actuals; la relació no significativa en cap casos a excepció de la variable antecedents familiars que sí que resulta explicativa de la reincidència. Si observem les OR, en aquesta variable mostra un valor superior a 1 (4,91), el que indicaria que, si parlem de vincles familiars, les persones que tenen antecedents familiars delictius tenen quasi cinc vegades més risc de reincidir que les que no en tenen. Pel que fa a la capacitat explicativa del model, es troba en el 7,4%.

Pel que fa al *model laboral*, que es conforma amb les variables problemes d'ocupació i manca de recursos econòmics, malgrat que les dues actuarien com a factor de risc de reincidència, només és problemes d'ocupació resulten ser significatius. En aquest cas, la relació OR resulta positiva i superior a 1 (2,77). Per tant, s'afirma que, en l'àmbit dels vincles laborals, les persones amb problemes d'ocupació tenen quasi el triple de risc de reincidir que les persones que no els tenen. Finalment, el model en qüestió explica un 3,3% el fenomen delictiu.

Per acabar amb les dimensions, s'analitza el *model grup d'iguals*. Format per les variables Manca de suport social, i pertinença a grup social de risc, només resulta significativa en la manca de suport social. El valor de les OR de la variable en qüestió és de 2,85, és a dir: si parlem de grup d'iguals, les persones amb una manca de suport social pateixen gairebé el triple de risc de reincidència sobre les que sí que en tenen. Pel que fa al model, aquest explica la reincidència en un 5,6%.

Finalment, en el *model complet*, s'observa que, quan entren en joc totes les variables que mesuren els vincles socials, l'única que resulta significativa són els Antecedents familiars. En aquest cas, les OR són de 4,91; per tant, s'afirma una probabilitat gairebé 5 vegades més alta de reincidir entre les persones amb antecedents familiars sobre les que no en tenen. Per altra banda, el model complet és el que més explicaria el fenomen de la reincidència, en un 14,4%.

Taula 6.

Taula resum comparativa dels diferents models:

Predictors	RE		IN		CI		DEN		CI		A	
	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios	Odds Ratios
(Intercept)	0.17 ***	0.16 ***	0.12 ***	0.11 ***	0.11 ***	0.11 ***	0.05 ***					
Nacionalitat [Estrangera]		1.19										1.67
Fills [No]			1.18									1.09
Antecedents familiars [Si]			4.91 **									4.97 **
Socialització familiar problemàtica [Si]			0.99									0.54
Carregues familiars [si]			0.88									1.34
Problemes d'ocupació [Si]						2.77 *						2.50
Manca de recursos econòmics [Si]						1.02						0.42
Manca de suport social [Si]									2.85 *			3.79
Pertinença grup social de risc [Si]									2.10			1.56
Observations	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175
R ² Tjur	0.000	0.001	0.074	0.033	0.033	0.056	0.144					

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ *** $p < 0.001$

Font: RStudio

DISCUSSIÓ I CONCLUSIÓ

Les dades estudiades mostren que, entre un total de 175 persones que van ser excarcerades l'any 2010 amb una avaluació de RisCanvi Complet (el que les identifica una major tendència al risc de reincidència), el 85,7% no va reincidir durant l'etapa de seguiment de tres anys. De la mateixa manera, gràcies a l'anàlisi descriptiva, es pot fer una petita aproximació al perfil majoritari entre la mostra estudiada. Estem parlant d'una majoria d'homes espanyols i amb fills, que no mostra problemes en l'àmbit laboral ni econòmic. Tampoc recullen dificultats socials que actuïn com a factors de risc de la reincidència delictiva ni manques familiars destacades. Tanmateix, no hi ha una tendència tan clara entre les persones que tenen o no carregues familiars.

Pel que fa al primer objectiu específic, **“determinar la influència dels vincles familiars en la reincidència penitenciària”**, es pot dir, en primer lloc, que aquesta dimensió explica només el 7,4% de la reincidència (Taula 6), per tan la

influència és poca. No obstant això, val a dir que d'entre les variables que representen els vincles familiars, l'única que resulta ser significativa són els antecedents familiars. Així doncs, entre els vincles familiars, el fet de tenir antecedents familiars influeix quasi cinc vegades més que els qui no en tenen (Taula 6). Per tant, entenent la connotació negativa de tenir antecedents familiars, es pot afirmar que *“l'existència de vincles familiars negatius incrementa el risc de reincidència penitenciària”* (H1.1.). Això pot ser explicat per la importància que dona la societat al nucli familiar. Com diuen Cid i Martí (2015) i, aquests actuen com a factor protector potent en el procés de sortida en llibertat quan el nucli és convencional. Ara bé, quan la família ha reproduït rols delictius o antisocials, com en el cas de famílies amb antecedents delictius, aquest nucli referent passa a ser un risc per a la reincidència. Seguint la teoria de l'associació diferencial de Sutherland (1939), també cal donar importància al factor educatiu que exerceixen les famílies: en aquest cas, les conductes apreses en les primeres etapes, quan les famílies tenen un rol molt important, es veuen reflectides les accions posteriors, ja que l'aprenentatge és prodelictiu.

Per altra banda, observant el segon objectiu específic *“Determinar la influència dels vincles laborals en la reincidència penitenciària”*, es conclou que la influència encara és menor que la dimensió anterior, en aquest cas, la influència és del 3,3% (Taula 5). D'entre les variables que conformen la dimensió, l'única que resulta significativa i, per tant, influencia en la reincidència, són els problemes d'ocupació. Tanmateix, en la dimensió laboral, les persones amb problemes d'ocupació reincidirán quasi el triple que les que no en tenen (Taula 5). Així doncs, tenint en compte la connotació negativa de tenir problemes d'ocupació, ja que no potencia l'existència de vincles convencionals, s'afirma que *“l'existència de vincles laborals no convencionals incrementa el risc de reincidència penitenciària”*. (H1.2.) Aquest resultat pot venir explicat per la tranquil·litat econòmica que aporta tenir una feina estable. Com diu la teoria de l'anomia (Merton, 1938), quan existeixen mitjans lícits per aconseguir els objectius socials (o simplement per sobreviure) no cal recórrer a mitjans il·lícits, com és la delinqüència, per aconseguir-los.

Seguidament, pel que fa a l'últim objectiu específic **“Determinar la influència del grup d'iguals en la reincidència penitenciària”** es confirma una influència del 5,6% (Taula 5). En aquest cas, d'entre les variables que conformen la dimensió, l'única variable que explica la reincidència és la manca de suport social. Tanmateix, entre la dimensió social, les persones amb manca de suport social reincidiran gairebé el triple que les que no en mostrin (Taula 5). Per acabar, valorant la manca de suport social com a impediment per crear un grup d'iguals convencional, es pot afirmar que *“l'existència d'un grup d'iguals no convencional incrementa el risc de reincidència penitenciària”*. (H1.3.) Aquesta relació pot venir explicada pel sentiment d'inclusió social. Segons la teoria dels vincles socials (Hirschi, 1969), el fet de tenir un lligam social convencional actua com a factor protector perquè el sentiment de decebre o de ser jutjat per la societat pren més valor que la conducta delictiva que es pugui dur a terme. En el cas que el suport social es vegi debilitat o sigui inexistent, la persona es pot veure més temptada a desenvolupar conductes procriminals, ja que no hi ha gaire a perdre.

Per altra banda, l'objectiu principal, **“Explorar la influència dels vincles socials en la reincidència penitenciària”** i entenent per vincles socials en conjunt de totes les dimensions i, per tant, el conjunt de variables estudiades, es pot afirmar que els vincles socials influeixen un 14,4% en la reincidència (Taula 5). Malgrat ser el model estudiat que més explica la reincidència, aquest resulta un percentatge petit; per tant, ens confirma la idea que la reincidència, com molts dels fenòmens socials, és un fenomen complex. És a dir, ve influenciat per una infinitat de factors més, com poden ser els ambientals o els individuals; per exemple. Tanmateix, quan entren en joc totes les variables esmentades anteriorment, s'observa que de les tres variables que resultaven significatives en els models anteriors, només una ho continua sent: els antecedents familiars, que quasi multipliquen per 5 la probabilitat de ser reincidents sobre els que no ho són (Taula 5). Per tant, fins a cert punt es pot afirmar que *“l'existència de vincles socials negatius incrementen el risc de reincidència penitenciària”* (H1). Aquesta anàlisi posa de manifest i reafirma la influència i importància (sovint incondicional) que, en la societat estudiada, s'atorga a la família i a tot el que se'n deriva d'aquesta. Així doncs, quan els valors i actituds familiars no són prosocials, la probabilitat que aquests es vegin reflectits

directament en les accions que desenvolupen els subjectes és molt més alta i difícil de modificar.

Finalment, per donar resposta a la pregunta inicial i tenint en compte tot l'esmentat, la dimensió que explica amb més mesura la reincidència penitenciària resulten ser els vincles familiars.

LIMITACIONS

En primer lloc, la manca d'informació en les dades cercades ha estat una limitació important a l'hora de desenvolupar l'estudi. L'àmbit penitenciari és una àrea molt delicada on s'ha d'anar molt amb compte amb les dades que es comparteixen, tanmateix, ha resultat impossible trobar una base pública més actual que la utilitzada, del 2014. Per altra banda, tot i ser una base molt extensa, la informació útil per l'estudi que hi he descobert ha estat limitada. Les dades amb un caire més social comencen a ser recollides i estandarditzades a partir de la prova pilot del RisCanvi, entre el 2009 i el 2010; data que coincideix amb la recollida de dades usades. Per tant, a causa de la no consolidació, encara, de l'ús d'aquesta eina, molts dels camps requerits en l'estudi es troben amb una manca d'informació rellevant. Finalment, s'ha d'acotar el perfil a usuaris amb una valoració de RisCanvi Complet, generant un petit biaix en la mostra feta servir, ja que aquest perfil compleix unes característiques molt concretes.

Per altra banda, apareixen les dificultats en el tractament de les dades, pel fet que el programari que es fa servir (RStudio) resulta complex d'utilitzar. És per això que, tot i resultar molt útil i gairebé indispensable per desenvolupar l'estudi, ha implicat un esforç de comprensió i aprenentatge d'alguns procediments, així com molta prova i error.

Finalment, i sense ser una limitació com a tal, l'ambigüitat del concepte de reincidència també ha causat algunes confusions en el llarg de l'estudi. Es tracta d'una idea complexa, que és entesa i mesurada de moltes maneres diferents. Tot i estar iniciant un procés d'unificació per tal de poder ser comparat i estudiat de

manera similar a escala internacional, encara existeixen discrepàncies entre autors de corrents similars.

LÍNIES DE FUTUR

Una de les possibles línies futures d'investigació a partir de l'estudi realitzat, pot ser l'aplicació del mateix estudi sobre dades actualitzades del 2022. Per una banda, el RisCanvi és ja una eina consolidada en l'àmbit penitenciari; això augmenta exponencialment el nombre de subjectes amb informació completa a poder estudiar, mostrant així una representació més fidel de la població estudiada. Per altra banda, pot resultar interessant la posterior comparació per tal d'avaluar tant el canvi i evolució entre el perfil d'excarcerats el 2010 amb el perfil actual com també el possible impacte de la Covid-19 en aquesta relació. Tinent en compte que la pandèmia ha limitat i/o extingit la relació entre persones o la possibilitat de crear nous vincles, i que la població penitenciària ha estat una de les més perjudicades per les mesures d'extinció del virus, és interessant poder fer la comparació pre i post pandèmia per tal de poder veure els canvis i poder actuar sobre ells.

També seria atractiu obrir una nova línia d'investigació sobre els diferents factors que influencien en la reincidència. Poder entendre en profunditat el fenomen en qüestió, és una de les principals direccions de la criminologia. Com s'ha vist en la investigació desenvolupada i a causa del caràcter complex de la reincidència, els vincles socials només n'expliquen una part petita (14,4%). És per això que sorgeix interès per esbrinar quins factors més poden participar-hi i de quina manera ho fan, amb la finalitat de poder explicar la reincidència penitenciària de la forma més pura possible. Per fer-ho, seria interessant incloure també la perspectiva qualitativa en l'estudi, ja que aportaria un punt de vista més humà i detallat del fenomen.

REFERÈNCIES

Abreu, C. (2019). Anàlisi estructuralista de la teoria del etiquetament. *Diánoia*, 64(82),31-59.

<https://doi.org/10.22201/iifs.18704913e.2019.82.1634>

Becker, H. S. (1991). Labeling theory. *Reading*, 2, 10.

Capdevila, M. (Coord), (2015). Taxa de reincidència penitenciària 2014. *Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada*.
<http://hdl.handle.net/2072/252216>

Cid, J., Martí, J., Ibàñez, A. i Albani, E. (2016). Estudi longitudinal sobre el procés de reinserció de persones empresonades. *Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada*. <http://hdl.handle.net/2072/261998>

Comunitat Medi Obert de Justícia Juvenil (2008). Joves que delinqueixen en grup. https://www.recercat.cat/bitstream/handle/2072/217059/PC-Compartim-joves_delinqueixen_grup2008.pdf?sequence=1

Constitució Espanyola. Bolletí Oficial de l'Estat, 29 de desembre de 1978, núm. 311

Departament de justícia. (2010). Projecte RisCanvi maig 2010: Memòria de l'activitat 2009 i propostes pel 2010.

Espanya. Ley orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código penal

Giordano, P. C., Cernkovich, S. A., & Rudolph, J. L. (2002). Gender, Crime, and Desistance: Toward a Theory of Cognitive Transformation. *American Journal of Sociology*, 107(4), 990–1064. <https://doi.org/10.1086/343191>

Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.

Jakson Aquino. Includes R source code and/or documentation written by Dirk Enzmann, Marc Schwartz, Nitin Jain and Stefan Kraft (2021). descr: Descriptive Statistics. R package version 1.1.5. Trobat a: <https://CRAN.R-project.org/package=descr>

Lüdecke D (2021). *_sjPlot: Data Visualization for Statistics in Social Science_*. R package version 2.8.10. Trobat a: <https://CRAN.R-project.org/package=sjPlot>

Martí, J. i Cid, J. (2015). Encarcelamiento, lazos familiares y reincidencia. Explorando los límites del familismo. *Revista Internacional De Sociología*, 73(1). <https://doi.org/10.3989/ris.2013.02.04>

Martínez, A. (1971). *La reincidencia*. Universitat de Murcia. <https://revistas.um.es/analesumderecho/article/view/104371>

Merton, R.K. (1938). Social Structure and Anomie, *American Sociological Review*, 3 (5), 672-682. <http://links.jstor.org/sici?sici=0003-1224%28193810%293%3A5%3C672%3ASSAA%3E2.0.CO%3B2-8>

Ossa, M.F. (2012). Aproximaciones conceptuales a la reincidencia penitenciaria. *Ratio Juris*, 7 (14). <https://doi.org/10.24142/raju.v7n14a4>

R Core Team (2022). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. Recuperat de: <https://www.R-project.org/>.

Resolució JUS/2363/200, DOGC núm. 4937, de 24 de juliol de 2007

Ruczinski, I., Kooperberg, C., & LeBlanc, M. (2003). Logic regression. *Journal of Computational and graphical Statistics*, 12 (3), 475-511. <https://doi.org/10.1198/1061860032238>

Sampson, R. i Laub, J. (1993) Crime in the Making. Pathways and Turning Points through Life. *Harvard University Press*, 39 (3). <https://doi.org/10.1177/0011128793039003010>

Soto, M.L. (2018) La reincidencia en el sistema penal espanyol. [Soto-Rodríguez.-Comunicación.pdf \(fcp.es\)](#)

Sutherland, E. H. (1972). The theory of differential association. In *Readings in Criminology and Penology* (pp. 365-371). Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/dres92534-039>